

VÁLOGATÁS
A MAGYARORSZÁGI NEMZETISÉGEK
NÉPRAJZI KÖTETEIBŐL

9.

2019

TARTALOM

CONTENTS

Oldal

Előszó

Dr. Székely András Bertalan

Egy köszöntőkönyv margójára.....9

Köszöntés

Kozár Mária

Horváth Sándor és a múzeum.....15

Az egyes nemzetiségi közösségekről és interetnikus kapcsolataikról

Angelidisz Vaszilisz – Vlahosz Györgyi

„A GÖRÖG KULTÚRÁÉRT ALAPÍTVÁNY”

a magyarországi görög örökség megőrzéséért.....29

Bácskainé Dr. Pristyák Erika

A nyíregyházi tírpákság és hagyományai napjainkban.....52

Bedők Péter

Vallás és identitás összefonódása a Muraközben,

a 19-20. században.....66

Dr. Bodnár Mónika

Szakraális emlékek egy elnéptelenedő ruszin faluban,

Tornabarakonyban84

Dr. Cserniczkó István – Dr. Fedinec Csilla

Az ukrán–ruszin paradigma egy szelete:

a helyesírás néhány kérdése.....99

Csorba Béla

Kossuth Šumadiában.....112

<i>Dr. Horváth Csaba Barnabás</i>	
Finnugor és szkíta eredet – egy és ugyanaz?.....	118
<i>Dr. Kepéné Dr. Bihar Mária – Dr. Lendvai Kepe Zoltán</i>	
Közös értékeink tárháza	
a szlovéniai magyarság Népújóságában.....	128
<i>Martyin Emília</i>	
Karácsonyi kolindálás a magyarországi románoknál.....	142
<i>Dr. Peykovska Penka</i>	
Bolgár kertek és kertészek Magyarországon	
az 1930-as években.....	162
<i>Dr. Szenyéri Zoltán</i>	
A Dombóvár környéki települések német lakosságának	
sorsfordulói 1949-2011 között.....	174
<i>Dr. Székely András Bertalan</i>	
A vallás és a hazafiság folyamatosságáról	
az erdélyi magyarörmények önazonosságában.....	191
Summaries	
<i>(Compiled by András Bertalan Székely, translated by</i>	
<i>Eszter Gergely and the authors)</i>	206

Az ukrán–ruszin paradigma egy szelete: a helyesírás néhány kérdése

Az irodalmi nyelv és a nemzet

A történelmi fejlődés egy pontján a modern európai nemzetállamok egyik legfontosabb kelléke a kodifikált sztenderd nyelvváltozat (az úgynevezett irodalmi nyelv) lett. A normatív sztenderd kidolgozásának folyamata (az úgynevezett kodifikáció és sztenderdizáció) korántsem nyelvi vagy nyelvészeti szempontból vált fontossá. Garvin például a következőket írja a sztenderd nyelvváltozat elkülönítő funkciójáról: „A sztenderd azon funkciója, melyben egy beszélőközösség elkülönülő azonosságtudatát jelöli ki, egyértelműen fontos – saját sztenderd nyelvének kifejlesztésével a nyelvjárási közösség állapotából a nyelvközösség állapotába kerül, így különböztetve meg magát egy másik nyelvközösségtől, amely esetleg rokon és/vagy politikailag domináns. (...) A sztenderd elkülönítő funkciója gyakran kapcsolódik az autonómiára vagy függetlenségre irányuló politikai törekvésekhez”.¹

Az egységes sztenderd és a normatív helyesírás kidolgozása különösen azon nyelvek esetében kulcskérdés, melyek önálló nyelvi státusza vita tárgyát képezi. Tipikusan ilyenek például a szláv nyelvek,² többek között az ukrán és a ruszin. Előbbinek elsősorban az orosz, utóbbinak az ukrán nyelvvel szemben kell(ett) igazolnia önállóságát.

Az orosz, az ukrán és a ruszin

Az „ukrán” [український] etnonima használata csupán a 19. század utolsó éveiben vált fokozatosan dominánssá az ukrán etnikai és nyelvterület jelentős részén a korábbi „ruszin” [русин] vagy „orosz” [руський], illetve „kisorosz” [малорос] helyett, mégpedig a Kárpát-medencén kívül élők körében. A nyelvterületnek a Kárpátok déli-nyugati oldalára áthúzódó területein jóval tovább vetélkedett egymással az ukrán és a ruszin identitás. Jelkelszik szerint az ukrán identitás a 19. század első harmadában a mai Ukrajna akkor Oroszországhoz tartozó részein a kisorosz, az Ausztriához tartozó nyugati tartományokban

¹ Garvin, Paul: A nyelvi sztenderdizáció. In: Tolcsvai Nagy Gábor szerk. *Nyelvi tervezés*. Budapest: Universitas Kiadó, 1998. 87-99. Az idézett rész a 95-96. oldalon olvasható.

² Мозер Міхаель: Українці на шляху до нації з власною мовою: критичні зауваги до історіографії української мови. In: Андреас Каппелер ред. *Україна. Процеси націотворення*. Київ: Видавництво „К.І.С.”, 2011. 111-123.

pedig a ruszin azonosságtudat alternatívájaként jelent meg, ám csak sokára vált dominánssá.³ Az ukrán [український] népnév a 20. század elejére fokozatosan szorította ki az egyéb megnevezéseket a nyelvterület nagyobb részén, ám a nyugati régiókban (Galíciában, Bukovinában és a Magyarországhoz tartozó területeken) ekkor még széles körben használatos volt a ruszin [руський] etnonima.⁴ Az egész etnikai területre kiterjedő egységes identitás és a modern nemzet kialakulását nagyban megnehezítette egyrészt az, hogy ekkor még az volt a hivatalos cári udvar álláspontja, hogy önálló ukrán nyelv nem létezik, csupán az orosz nyelv déli nyelvjárása; másrészt az, hogy az ukrán nyelvterület több állam között oszlott meg.

Az ukrán történelmet tíz kötetben összefoglaló műve első kötete bevezető részében Hrusevszkij kiemeli, hogy az ukrán nyelvet három államban (Oroszországban, Ausztriában és Magyarországon) beszélik. Szerinte akár önálló nyelvnek [язык], akár nyelvjárásnak [наречіє] tekintjük az ukránt, az tény, hogy nyelvváltozatai alapján elvonatkoztatható valamiféle nyelvi egység, melynek szélső változatai kétségtelenül nagyon közeli a szomszédos szláv nyelvekhez: a szlovákhhoz, a belaruszhoz, a lengyelhez és az oroszhoz, ám központi változatai egy sor fonetikai, morfológiai és szintaktikai jegyben térnek el ezen nyelvektől.⁵ Az ukránnak az orosz és lengyel nyelvhez való hasonlatossága mindkét nagy szomszédos népnek alapot szolgáltatott ahhoz, hogy vitassa az ukránok kulturális és politikai önállóságának tényét, állapítja meg Hrusevszkij, leszögezve, hogy a szomszéd államok gyakran úgy tekintettek az ukránságra, mint a lengyel vagy orosz nemzet provinciális etnográfiai csoportjára, s ezen nézetüket nemritkán nyelvészeti érvekkel igyekeztek alátámasztani. Különösen Oroszországban jellemző, írta Hrusevszkij, hogy az ukránt csupán az orosz nyelvjárásaként („наречіє русского языка”) tartják számon, s amellet érvelnek, hogy az ukránoknak „az oroszországi, azaz a nagy-orosz irodalmi nyelv” („общерусского, себ то великоруського літературного языка”) normáihoz kellene igazodniuk.

A ruszin terminus sokáig magában foglalta a Kárpátok mindkét oldalán élő szláv népeiséget és nyelvüket. A 19. század derekától egyre intenzívebbé váló nemzeti és nyelvi mozgalom a Kárpátok mindkét oldalán ekkor elsősorban arról szólt, hogy a keleti szlávok ezen csoportja az oroszoktól, illetve nyelvüknek az orosz nyelvtől való különbözőségét igazolja, s nem képezte részét a ruszin kontra ukrán identitásra, illetve nyelvre vonatkozó konfliktus. Pavlovskij 1818-ban Szentpéterváron kiadott grammatikájában ugyan még nem beszélt önálló ukrán nyelvről, de olyan nyelvjárásaként írta le a „kisorosz

³ Екельчик Сергей: *История Украины. Становление современной нации*. Киев: Издательство «К.И.С.», 2010. 64. és 94-95.

⁴ Шевельов Юрій: *Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус*. Київ: Сучасність, 1987, 51.

⁵ Грушевський Михайло: *Історія України-Руси*. Том 1. Нью Йорк: Видавниче товариство «Книгоспілка», (1913) 1954, 1.

nyelvjárást”, amely a „tisztá orosz nyelvtől” megkülönböztethető jellegzetes-
ségekkel bír.⁶

Amióta – előbb a Szovjetunió belül létrehozott Ukrán Szovjet Szocialista
Köztársaság (USZSZK), majd 1991 után a független Ukrajna révén – az ukrá-
nok államisággal rendelkeznek, az ukrán nyelv önállósága nem képezi érdemi
vita tárgyát. Azóta vitatják azonban nagy vehemenciával az ukránok a külön-
álló ruszin nép és nyelv létét, arra hivatkozva, hogy a ruszinok az ukrán nép
egyik etnográfiai csoportja, nyelvük pedig az ukrán nyelv egyik nyelvjárása.

A mai Ukrajnában a ruszin identitás megjelenését a provinciális nacionaliz-
mus megnyilvánulásaként⁷, illetve potenciális konfliktusforrásként értékeli⁸
A mozgalmat politikai indíttatásúnak⁹, a ruszinok törekvéseit Ukrajna integritás-
át fenyegető szeparatizmusnak¹⁰, a ruszinokat pedig pszeudokisebbségnek
tekintik.¹¹ A ruszin törekvések mögött gyakran az Egyesült Államok, Orosz-
ország, Szlovákia, Csehország és/vagy Magyarország összeesküvő politikáját
fedezik fel.¹² Olyan elemző is akad, aki meggyőződéssel állítja, hogy a ruszin
projektet valójában a Lengyelországban, Szlovákiában, Romániában élő ukrán
nemzeti kisebbség asszimilációjának elősegítése, illetve az ukrán nemzetépít-
és kárpátaljai sikerének megtorpedózása érdekében gerjesztik és pénzelik
külső erők.¹³

A hivatalos ukrajnai akadémiai álláspont nem ismeri el a ruszin nyelv önállósá-
gát. Az ukrán nyelvészet Kárpátalja keleti szláv nyelvváltozatait egyértel-

⁶ Павловский А. П.: *Грамматика Малороссійскаго нарѣчія, или Грамматическое показаніе существеннѣйшихъ отличій, отдалившихъ Малороссійское нарѣчіе отъчистаго Россійскаго языка, сопровождаемое разными по сему предмету замѣчаніями и сочиненіями.* Санктпетербургъ, 1818. A nyelvtan anyaga elérhető itt: <http://litopys.org.ua/rizne/slovpav10.htm>

⁷ Майборода Олександр: *Політичне русинство: Закарпатська версія периферійного націоналізму.* Київ: НаУКМА, 1999.

⁸ Панчук Май: *Політичне русинство в Україні. Політична думка* 2-3 (1995): 116-123.

⁹ Балега Юрій: *Політичне русинство, або Фенцико-Бродіївські привиди на Закарпатті.* Ужгород: Видавництво Гражда, 2010.

¹⁰ Мишанич Олекса: *Політичне русинство: історія і сучасність. Ідейні джерела закарпатського регіонального сепаратизму.* Київ: Обереги, 1999.

¹¹ Нагорна Лариса: *Регіональна ідентичність: український контекст.* Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, 2008, 310. old.

¹² Кривицька Олена: *Демаркаційні лінії в етнополітичному просторі України.* Київ: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України, 2015, 132. old.; Віднянський Степан: *Актуалізація «русинського питання» в Закарпатті заयोगежами в контексті анексії Криму і війни на сході України. Стратегічні пріоритети* 42 (2017)/1: 8-17.

¹³ Белей Любомир: *“Русинський” сепаратизм: націєтворення in vitro.* Київ: Темпора, 2017.

műen az ukrán nyelvjárásának tekinti,¹⁴ a ruszinokat pedig az ukránok szubetnoszának, etnográfiai csoportjának. Az ukrán akadémiai szféra meggyőződése szerint nincsenek tudományos érvek a ruszin nyelv önállósága mellett.¹⁵

A helyesírás mint (nyelv)politikai eszköz

Az irodalmi nyelv kidolgozásában kiemelt szerepe van a helyesírási normákat rögzítő szabályzatnak. Az egységes helyesírás az egységes irodalmi nyelv egyik szimbólumává vált, mint ahogyan a kodifikált irodalmi nyelv a nemzet egyik kiemelt jelképe. Az írásrendszer (az ábécé) megválasztása, a helyesírási normák kialakítása és szabályzatban való rögzítése, a beszélt nyelvben természetesen meglévő, egymás mellett élő változatok közül a „normának megfelelő”, a „helyes” alakok kiválasztása azonban korántsem nyelvtudományi szempontok, hanem sokkal inkább (nyelv)politikai megfontolások és nyelvi ideológiák (és hagyományok) alapján történik. A sztenderd nyelvváltozat (irodalmi nyelv) kodifikálásának részeként ugyanis a helyesírási szabályok konvencionális módon történő kialakítása kiválóan alkalmas a vitatott státuszú nyelvek/nyelvváltozatok egymáshoz való közelítésére vagy éppen távolítására, a (nyelv)politikai szándéktól függően.¹⁶ Az alábbiakban erre mutatunk példákat az ukrán–ruszin paradigmán belül.

A helyesírás mint a (nyelvi) közelítés és távolítás eszköze

A kodifikált sztenderd nyelvváltozat szimbolikus szerepét mutatja, hogy az első, általános kodifikált célú ukrán helyesírás története szorosan összekapcsolódik az ukrán államiság alapjaival. Az ukrán nyelvet először a hivatalosan el nem ismert Ukrán Népköztársaság „Az államnyelvről” szóló 1918. március 24-én elfogadott törvénye kodifikálta államnyelvként,¹⁷ s még ha ez a jogszabály nem terjedhetett ki a több államhoz tartozó ukrán nyelvterület egészére,

¹⁴ Чучка Павло: Русинська мова. In: Русинський, В. – Тараненко, О. ред. *Українська мова. Енциклопедія*. Київ: Видавництво „Українська енциклопедія” ім. П. Бажана, 2000. 526-527; Савойська Світлана: *Мовно-політичний сепаратизм як фактор дестабілізації єдності українського суспільства в умовах пострадянської трансформації*. Київ: ВЦ „Просвіта”, 2011. 285-286. old.

¹⁵ Белей, Любомир – Белей, Лесь: Неорусинство у контексті сучасної України. *Стратегічні пріоритети* 42(1), 2017. 57-58; Степико, М. – Наконечний, В.: Сучасне русинство: етнополітичний проект чикири за української національної ідентичності. *Стратегічні пріоритети* 42(1), 2017. 44; Віднянський, і.м. 9. old.

¹⁶ Kamusella, Tomasz: Scripts and politics in modern Central Europe. *Mitteilungen der Österreichischen Geographischen Gesellschaft* 154 (2012): 9-42.

¹⁷ Оксана Данилевська: Участь українських мовознавців в удержавленні українсько їмови. *Українська мова* 2017/4: 27-41.

ez a státusz együtt járt a helyesírás egységesítésének a szándékával is. Az Ukrán Népköztársaság által alapított Ukrán Tudományos Akadémia hagyta jóvá 1919. május 17-én az első ukrán helyesírási szabályzatot, amely azonban – kisebb átdolgozásokat követően – csak 1921-ben jelenhetett meg *Найголовніші правила українського правопису* (Az ukrán helyesírás fő szabályai) címmel. Ez az úgynevezett „akadémiai helyesírás” az összes többi, később kiadott ukrán helyesírási szabályzat elődjévé és alapjává vált.¹⁸ Bár a szabályzat alapjait korábban dolgozták ki, de már csak a Szovjet-Ukrajna oktatási népbiztosának jóváhagyásával jelenhetett meg.¹⁹

1922-ben az ukrán területek nagy részét a megalakuló Szovjetunió egyik tagköztársaságává szervezték. 1925-ben az USZSZK kormánya létrehozta az Állami Helyesírási Bizottságot, amely hozzájárult az új helyesírási norma tervezetének elkészítéséhez. Az új szabályzat kiadását hosszú egyeztető munka előzte meg, hisz a bizottság igyekezett egyetlen szabályrendszerben kiegyenlíteni és egységesíteni a több változatban élő ukrán helyesírás különböző szempontjait. Vita folyt az etimológiai (szóelemző) és a fonetikus (kiejtés szerinti) írásmód hívei között. A helyesírási szabályzat megvitatására összehívott egyeztető konferenciára 1927-ben Harkovban/Harkivban, Szovjet-Ukrajna akkori fővárosában került sor. A helyesírási konferenciára 60-nál több tervezet érkezett. A fórumra meghívták a lengyelországi (galíciái, bukovinai) és csehszlovákiai (kárpátaljai) nyelvészeket is. Az akkor Csehszlovákiához tartozó Kárpátalja (Podkarpatszka Rusz) küldöttje, Ivan Panykevics nem vett részt a fórumon.²⁰ Szintén nem lehetett ott a szintén Kárpátalján élő Vaszil Grendzsa-Donszkij ukranofil író-költő sem, ám az ő fonetikus helyesírást támogató levelét felolvasták a küldöttek előtt, és a konferencia zárónyilatkozatában is megemlézték támogató szavait.²¹ Részt vett azonban a tanácskozáson Podkarpatszka Rusz ukrán lakossága képviselőjében Ivan Mondok, a *Карпатська правда* [Kárpáti igazság] című kárpátaljai kommunista hetilap szerkesztője, a csehszlovákiai kommunista párt tagja, aki szintén támogatta az új, immáron szovjet-ukrán helyesírási norma elfogadását.²²

¹⁸ Німчук В., Пуряєва Н. ред.: *Історія українського правопису: XVI–XX століття. Хрестоматія*. Київ: Наукова думка, 2004.

¹⁹ Zoltán András – Bárányné Komári Erzsébet: Ukrán. In: Balázs Géza – Dede Éva szerk. *Az európai helyesírások múltja, jelene és jövője*. Budapest: Inter Kht. – PRAE. HU, 2009. 253-263. és 256.

²⁰ Уо., 256.

²¹ Сюсько Михайло: Мовна ситуація на Закарпатті (20-30 рр. XX ст.): орієнтація на українську літературну мову. In: Сюсько Михайло: *Питання сучасної української літературної та живорозмовної мови*. Ужгород: Гражда, 2014. 372–389.

²² Shevelov, George: The Language Question in the Ukraine in the Twentieth Century (1900–1941). *Harvard Ukrainian Studies* XI (1987): 118-224.

A konferencián elfogadták az új ukrán helyesírási szabályzatot, melyet 1928-ban adtak ki, és számos kiadvány, nyomtatvány mintájául szolgált már a kelet-lengyelországi és csehszlovákiai területeken is. Ám ez a szabályzat még nem illeszkedett teljes egészében a szovjet nyelvpolitika terveibe. A szovjet kommunista propaganda csakhamar megbélyegezte ezt az új ukrán helyesírást. Azzal vádolták a szerkesztőket, hogy erőszakosan el akarják távolítani egymástól a két testvéri nép nyelvét, vagyis az ukránt és az orosz. A „nacionalista elhajlások” kiküszöbölése érdekében 1933-ban új helyesírási szabályzatot adtak ki, mely már a hivatalos szovjet értékelés szerint nem az ukrán és orosz nyelv eltávolítását szolgálta, illetve melyből száműzték „az ukrán nyelvet a lengyel és cseh burzsoá kultúra felé orientáló nacionalista szabályokat”. Ennek az újszabályzatnak az értelmében hagyták ki például az ukrán ábécéből a *r*, *ŕ* betűt²³, illetve a „burzsoá lengyel és cseh mintákat” követő galíciai helyesírás elemeit, és a több vetélkedő változat közül következetesen azt kodifikálták, amely az orosz nyelvi és helyesírási normával egyezett.²⁴

Ez a szovjet-ukrán helyesírás azonban nem szolgálhatott az ukrán sztenderd egységesítésének alapjául. A szovjetizált új ukrán helyesírási normát ugyanis csak részben követték a kommunizmust elutasító kelet-lengyelországi (mai nyugat-ukrajnai) és kárpátaljai ukrán/ruszin kiadványokban, publikációkban.²⁵ Mindeközben a csehszlovák állam kötelékébe tartozó Kárpátalján Subtelny szerint a hatóságok nagyobb fokú politikai, kulturális és nyelvi önállóságot biztosítottak a Podkarpatszka Ruszban élő szlávoknak, mint amelyet azok valaha is élveztek.²⁶ Ez a nyelvi szabadság azonban gyakorlati problémákat is a felszínre hozott.

A Podkarpatszka Rusz vezetői által 1919. november 8-án a régió politikai berendezkedéséről kiadott kiáltvány III. rész 2. pontja ugyanis úgy fogalmazott, hogy a régióban „Az összes iskolákban a népnyelv lesz a tannyelv és úgyszintén a hivatalos nyelv általában”.²⁷ Ennek a „népnyelv”-nek azonban ebben a korszakban három különböző sztenderd változata volt használatos.

A helyi szláv lakosság egyik jelentős problémája ugyanis ebben az időszakban az egységes nyelvi irányzat hiánya volt.²⁸ A kárpátaljai szlávok körében a 19–

²³ Erről lásd pl. Масенко Ларисаред.: *Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду. Документи і матеріали*. Київ: Видавничий дім „Києво-Могилянська академія”, 2005. 265-268.

²⁴ Zoltán András – Bárányné Komári Erzsébet: i.m., 257.

²⁵ Uo., 257.

²⁶ Subtelny, Orest: *Ukraine: A History*, University of Toronto Press, Toronto, 2009. 448.

²⁷ Fedinec Csilla: *Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944. Törvények, rendeletek, kisebbségi programok, nyilatkozatok*, Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja–Dunaszerdahely, 2004, 59.

²⁸ Штець Микола: *Літературна мова українців Закарпаття і східної Словаччини (після 1918)*, Словацьке педагогічне видавництво, Братіслава, 1969.

20. század fordulójától kezdve három nyelvi irányzat volt elkülöníthető: a ruszofil (nagyoros), az ukranofil és a ruszinofil.²⁹ S bár a többi ruszinok/ukránok lakta régióban – így Galíciában vagy épp a Csehszlovákián belül Szlovákiához, és nem Kárpátaljához tartozó északkeleti részekén – szintén volt polémia a nyelvi irányzatok között,³⁰ ez minden kétséget kizáróan Podkarpatszka Ruszban volt a leginkább kiélezett. Moser ennek okát abban látja, hogy sehol másutt nem töltött be a ruszinok/ukránok nyelve hivatalos státuszt, csak itt, ezért ebben a régióban volt a legnagyobb tétje annak, milyen nyelvet, nyelvvaltozatot használnak az államigazgatásban és az oktatásban.³¹

A ruszofilek amellettt álltak ki, hogy a kárpátaljai szlávoknak az orosz irodalmi nyelvet kell használniuk, az ukranofilek a galíciai ukrán helyesírás bevezetését tartották célszerűnek, a ruszinofilek ellenben saját kodifikációra készültek. Az orosz irányzat hívei azzal is érveltek az ukrán ortográfia ellen, hogy nincs egységes ukrán helyesírás. „Nem feledkezhetünk meg arról, hogy az ’ukrán-kisorosz’ nyelv és helyesírás mindmáig nem szilárdult meg és nem egységes. (...) A szeparatistáknak most legalább háromféle helyesírásuk van, mégpedig: a ruszin-ukrán Podkarpatszka Ruszban, a galíciai-ukrán Galíciában és a kis-orosz-ukrán Dél-Oroszországban. Hogy közülük melyik a legjobb, maguk a szeparatisták sem tudják” – írja a ruszofil Husznai.³²

Az ukranofilek a két világháború közötti időszakban többféle ukrán helyesírást használtak a mai Kárpátalja területén, ezek között volt etimologikus és fonetikus is.³³ A kárpátaljai és hágókon túli ukránok helyesírásban is megnyilvánuló nyelvi egységének azonban az ukrán irányzat hívei kiemelt jelentőséget tulajdonítottak.³⁴ Az *Учитель [Tanító]* című ukranofil lap 1931. évi (XII. évfolyam) 7–8. száma 137–139. oldalán egy K. Csehovics szignóval ellátott *Мова і правопис [Nyelv és helyesírás]* című írásban a következőket olvashatjuk: „Amikor egy nemzet tagjai nem azonos jeleket használnak irodalmi nyelvük azonos hangjainak jelölésére, akkor elhalványul közöttük a

²⁹ Bonkáló Sándor: *A kárpátaljai rutén irodalom és művelődés*, Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, Pécs, 1935, 62. old.; Magocsi, Paul Robert: *With their backs to the mountains: a history of Carpathian Rus' and Carpatho-Rusyns*, Central European University Press, Budapest–New York, 2015, 212-217.

³⁰ Плішкова, Анна: *Русинський язык на Словенску (Короткий нарис історії і сучасності)*, Світовий конгрес Русинів, Пряшів, 2008, 37.

³¹ Moser, Michael 2016. Rusyn: A New-Old Language In-between Nations and States. In: *The Palgrave Handbook of Slavic Languages, Identities and Borders*. Palgrave Macmillan UK, Houndmills–Basingstoke, 2016, 124-139.

³² Гусьнай Игорь: *Языковой вопрос в Подкарпатской Руси*. Пряшевъ: Книгопечатня „Св. Николая”, 1921. 30.

³³ Венжинович Н. – Кондор М.: Мовна ситуація на Закарпатті у 20–30-х роках ХХ століття. In: Б. Галас ред. *Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні*. Ужгород: Патент, 1993.74-76.

³⁴ Волошин Августин: *О письменном язичь Підкарпатських русинов*. Ужгород: „Уніо”, 1921.

nemzeti egység érzete, és ugyanakkor megnehezedik a gondolatok és a nyelvvel kapcsolatos kulturális értékek kölcsönös átadása.”³⁵

A ruszin kodifikáció hívei voltak a leginkább lemaradva a nyelvi kodifikáció területén, főként az egyre izmosodó ukrán irányzat mögött. Az ukrán/ruszin nyelvterület csehszlovákiai részein ugyanis ekkoriban az Iván Panykevics szerkesztette nyelvtanok és helyesírás révén egyre erősebben hódított teret a galíciai ukrán nyelvi norma. Panykevics 1922-ben megjelent helyesírási szabályzata és ukrán nyelvtanának első (1922) és második (1927) kiadása még az etimologikus helyesírás használatával a galíciai ukrán nyelvjárást ötvözte a helyi (a galíciaihoz legközelebb álló verhovinai) dialektusok jellemzőivel. Az 1936-ban megjelent harmadik javított kiadás azonban már jelentősen eltávolodott a helyi nyelvjárásoktól, és közeledett a galíciai írott ukrán sztenderd változat normái felé.³⁶

Az ukrán irányzat térnyerését azonban visszavetette, hogy a mai Kárpátalja területe 1939 márciusára teljes egészében visszakerült Magyarországhoz, a magyar kormányzat pedig a ruszin orientáció támogatása mellett döntött az ukránnal és oroszral szemben. A visszacsatolás után a régió közigazgatását meghatározó 6200/1939. sz. miniszterelnöki rendelet 11. § (1) pontja szerint „a kárpátaljai területen az állam hivatalos nyelve a magyar és a magyar-orosz”. A hatóságoknak viszont döntenüik kellett arról, hogy mit tekintenek a magyar mellett a régió második államnyelveként említett „magyar-orosz nyelv”-nek. A magyar nyelvpolitika geopolitikai okokból³⁷ a régió három nyelvi irányzata közül egyértelműen a ruszint támogatta, türte a nagyorosz irányt, s gyakorlatilag tiltotta az ukrán nyelvi vonalat, és akadályozta az ukranofil mozgalom tevékenységét. A ruszin irányzat támogatásában kiemelt szerep jutott az önálló ruszin nyelv és annak irodalmi változata kidolgozásának. 1940 nyarán Ungváron, a kormányzói biztosság kiadásában jelent meg a *Грамматика угрорусского языка для средних учебных заведений*³⁸ [Magyarorosz nyelvtan a középszintű oktatási intézmények számára] címmel. A kormányzói biztos Teleki Pál miniszterelnöknek írott levelében úgy vélte, a

³⁵ Az ukrán orientáció által támogatott új, fonetikus helyesírás csupán az 1930-as évek közepétől válik egyre szélesebb körben elterjedté a régióban. A helyesírás kapcsán kibontakozott vitában elsősorban a *Наша школа* [Mi iskolánk] című lap állt ki a fonetikus helyesírás mellett. Lásd pl. Francz Agij *Перехід з етимології на фонетику* [Átállás az etimológiáról a fonetikára] című írását a folyóirat 1936. szeptemberi, II. évfolyam, 7. számának 15. oldalán. Az írás is a fonetikus helyesírás mellett állt ki.

³⁶ Magocsi, Paul Robert: *Формування національної самосвідомості: Підкарпатська Русь (1848–1948)*. Ужгород: Поличка „Карпатського краю”, 1994. 88.

³⁷ Cserniczkó István: *Államok, nyelvek, államnyelvek. Nyelvpolitika a mai Kárpátalja területén (1867–2010)*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2013. 157-192.

³⁸ *Грамматика угрорусского языка для средних учебных заведений*. Ungvár: Kárpátaljai Területi Kormányzói Biztosi Hivatal, 1940. 114

grammatika „egyrészt megszünteti a két évtized óta tartó kárpátaljai nyelvi harcot (melyet a cseh kormány sokszor mesterségesen szított), s így ruténjeinknek lehetőséget ad arra, hogy a maguk anyanyelvét egységesen fejlesszék tovább, másrészt akadályt emel a külföldi (ukrán, nagyorosz) nyelvek használata következtében érezhető elidegenedő hatásnak is”.³⁹

A grammatika elvileg a helyi nyelvjárásokra alapozott nyelvtan volt. Az általa kodifikált nyelvváltozat azonban alig valamiben különbözött az orosz irodalmi nyelv normáitól, s emiatt sok kritikát kapott.⁴⁰ Nem meglepő, hogy gyorsan egy újabb ruszin nyelvtan látott napvilágot Kárpátalján. 1941-ben jelent meg Harajda János *Грамматика руського языка*⁴¹ [A ruszin nyelv grammatikája] című munkája. A nyelvkérdés politikai súlyát jelzi, hogy Kozma Miklós kormányzói biztos személyes odafigyelésével tüntette ki Harajda nyelvtanának elkészülését. Sőt, az ő javaslatára került be a ruszin ábécébe egy újabb, 34. betű: a „ъ” [йор].⁴² Harajda egykori közeli munkatársa, a később az ungvári egyetem oktatójaként dolgozó Mihajlo Lelekacs a korabeli események szemtanújaként számolt be arról, hogy a nyelvtan előkészületeinek során Kozma arról érdeklődött, nem fog-e túlzottan hasonlítani ez a grammatika az orosz vagy ukrán nyelvre. Ennek kapcsán a kormányzói biztos azt is megkérdezte, megvan-e a keménységet jelölő „ъ” írásjel a modern orosz, illetve az ukrán helyesírásban, s miután nemleges választ kapott, akkor javasolta Kozma ennek a betűnek bevezetését a ruszin ortográfiába.⁴³ A politikai szándék a ruszin irodalmi nyelv távolítása volt az ukrántól, a helyesírási különbségek növelése révén is.

A ruszin irodalmi nyelv kodifikációja nem mehetett sokáig a magyar kormány által meghatározott úton, hiszen a kárpátaljai régió a második világháború után – az egykori kelet-lengyelországi területekkel együtt – a Szovjetunió részévé vált. Moszkva így az ukrán nyelvterület legnagyobb részét egyetlen közigazgatási egységbe, a birodalom szerves részét képező Ukrán SZSZK-ba gyűjtötte egybe.

³⁹ Idézi: Marina Gyula: *Ruténsors – Kárpátalja végzete*. Nagyszőlős: Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, 1999. 144.

⁴⁰ Капраль Михаил: *Русский язык в Подкарпатье (1938–1944)*. *Studia Russica* XX (2003): 176-182.

⁴¹ Ивань Гарайда (Harajda János): *Грамматика руського языка*. Ungvár: Kárpátaljai Tudományos Társaság, 1941. 143. A nyelvtan reprint változatát Ivan Petróczy szerkesztésében és előszavával, a régió politikai életében jelentős szerepet betöltő Ivan Baloga támogatásával ötezer példányban újra kiadták 2009-ben Ungváron.

⁴² Oficinszkij Roman: *Etnikai-kulturális összefüggések*. In: Fedinec Csilla és Mikola Vehes főszerk. *Kárpátalja 1919–2009: történelem, politika, kultúra*. Budapest: Argumentum – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézete, 2010. 178-184.

⁴³ Дзензелівський Йосип: *І. А. Гарайда як філолог і громадський діяч*. In: Б. Галас ред. *Українська мова на Закарпатті у минулому і сьогодні*. Ужгород: Патент, 1993. 142-156.

Az immáron az ukrán nyelvterület csaknem egészét egy „államba” terelt szovjet pártpolitika a második világháború után a ruszinokat az ukrán nép részeként, nyelvüket az ukrán nyelvjárásaként kezelte. Ez a moszkvai álláspont nemcsak a szovjet területen érvényesült, hanem a szomszédos államokban, tehát a szocialista táborhoz tartozó Lengyelországban, Csehszlovákiában, Magyarországon és Romániában is.

A Szovjetunióban központi cél volt az ukrán (és a belarusz) nyelv közelítése az oroszhoz. Ennek eszközei voltak a helyesírási szabályzatok is. Az 1946. december 1-jétől bevezetett, immár az USZSZK új fővárosában, Kijevben kiadott szovjet-ukrán helyesírás volt az első olyan szabályzat, amelynek alkalmazása már kötelezően kiterjedt az időközben a Szovjetunióhoz csatolt egykori kelet-lengyelországi és kárpátaljai ukránokra is.⁴⁴ A szovjethatalom elől külföldre menekült ukrán emigráció tagjai azonban – akárcsak korábban – nem tartották magukat a szovjet helyesírási változtatásokhoz. Annak ellenére tehát, hogy – Galícia, Bukovina és Kárpátalja bekebelezésével – ekkor már megtörtént „az ukrán földek egy országba gyűjtése”, ez az új ortográfia sem teremtette meg a teljességében egységesen kodifikált és elismert ukrán helyesírást.

1961-ben ismét újabb helyesírási normát vezettek be, melyben az orosz helyesírási normákhoz igazították a kis- és nagybetűs írást, a különírás-egybeírás, valamint a központozás szabályait.⁴⁵

1990-ben megint újabb szerkesztésű szabályzatokat adtak ki, s mindkettő tovább közelítette az oroszhoz az ukrán helyesírási normákat.⁴⁶ A már a peresztrojka idején kiadott 1990-es szabályzat ugyan visszaállította a korábban kidobott, az orosz nyelvben nem használatos *ѣ*, *ї* betűt,⁴⁷ ám ezzel a kicsike lépéssel sem sikerült visszatérni a szovjetizálás előtti szabályzathoz, sem pedig megteremteni az egységet az ukrán helyesírás terén. Az ukrán függetlenné válás után első ízben 1993-ban jelent meg ukrán helyesírási szabályzat, mely némileg már eltért ugyan az előző, oroszosított változatoktól, ám ez sem tért vissza az 1929-es alapmű normáihoz.⁴⁸

Ukrajna 1991-es függetlenné válását követően számos alkalommal vetődött fel az ukrán helyesírás újabb reformja, a visszatérés a szovjetesítés előtti hagyományokhoz. 2000 és 2002 között nagy vitát kiváltó reformtervezetek születtek, ám sokáig ezek egyike sem jutott el a kodifikációig, inkább az 1990-es szabályzatot adták ki újra, javított és bővített változatban 1993-ban, 2007-ben és 2008-ban.⁴⁹ Az ukrán emigráció tagjai, illetve egyes nemzeti-konzervatív kiadványok, szerzők azonban továbbra is a szovjet korszak előtti helyesírási

⁴⁴ Zoltán András – Bárányné Komári Erzsébet: i. m., 257.

⁴⁵ Uo., 257.

⁴⁶ Uo., 257.

⁴⁷ Uo., 257-258.

⁴⁸ Кубайчук Віктор: *Хронологія мовних подій в Україні. Зовнішня історія української мови*. Київ: К.І.С., 2004.

⁴⁹ Zoltán András – Bárányné Komári Erzsébet: i. m., 257-258., 262.

változatok egyikéhez igazodtak, azaz továbbra sem jött létre olyan egységes, konszenzusos ukrán ortográfiai norma, melyet minden ukránul író elismert és elfogadott volna.

2019. május 22-én Ukrajna Miniszteri Kabinetje (kormánya) 437. számú rendeletével⁵⁰ hatályon kívül helyezte az ukrán nyelv helyesírási szabályzatának korábbi változatát, és új szabályzat használatát írta elő. Az ukrán nyelv új helyesírási szabályzatát Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma és az Ukrán Nemzeti Tudományos Akadémia előterjesztése nyomán hagyta jóvá a kijevi kormány, a tervezetet az Ukrán Nemzeti Helyesírási Bizottság (Українська національна комісія з питань правопису) dolgozta ki, és 2018. augusztus 14-én terjesztette a nyilvánosság elé társadalmi vitára.

A kijevi oktatási tárca hivatalos honlapján közzétett információ szerint⁵¹ a társadalmi vitára bocsátott tervezethez közel háromezer módosítási javaslat érkezett, de sokan, például ukrán nyelvészek⁵² is kritikával illették a tervezetet. Kisebbségi módosításokat követően 2019. május 3-án Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma hivatalos honlapján, pdf formátumban nyilvánosságra hozta az új ukrán helyesírási szabályzatot,⁵³ amely 2019. június 4-én lépett hatályba.

A friss szabályzat számos olyan helyesírási normát állított vissza, amelyek szerepeltek az 1928-ban Harkivban kiadott helyesírási szabályzatban, és ki nem mondott cél volt az új ukrán helyesírás távolítása az orosz helyesírási gyakorlattól. Hangsúlyosan kezeli az új szabályzat a szovjet-ukrán szabályzatokból törölt r [g] betű gyakoribb használatát, a „jottos” hangok visszaállítását (проект ‘terv’, проєкція ‘vetítés’, проєктор ‘vetítőkészülék’ a korábban használt проект, проєкція, проєктор helyett; vö. az orosz проект, проєкція, проєктор írásmóddal). Az oroszról távolítja az ukrán ortográfiát például az is az új szabályzatban, hogy az ay diftongust ав-al helyettesíti (авдиторія ‘tante-rem’ a korábbi аудиторія helyett, hisz az szintén megegyezik az orosz

⁵⁰ Постанова Кабінету Міністрів України „Питання українського правопису”. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npras/pitannya-ukrayinskogo-pravopisu?=&print>

⁵¹ Роз’яснення щодо використання нової редакції „Українського правопису”. <https://mon.gov.ua/ua/news/rozyasnennya-shodo-vikoristannya-novoyi-redakciyi-ukrayinskogo-pravopisu>

⁵² Lásd pl.: Шевчук Юрій: Кілька присутніх зауваг щодо нового проекту українського правопису. *Портал мовної політики* 15 вересня 2018 р. <http://language-policy.info/2018/09/kilka-posutnih-zauvah-schodo-novoho-projektu-ukrajinsko-ho-pravopysu/>

⁵³ Український правопис. Схвалено Кабінетом Міністрів України (Постанова No 437 від 22 травня 2019. р.) спільним рішенням Президії Національної академії наук України (протокол No 22/10 від 24 жовтня 2018. р.) і Колегії Міністерства освіти і науки України (протокол No 10/4-13 від 24 жовтня 2018 р.). Затверджено Українською національною комісією з питань правопису (протокол No 5 від 22 жовтня 2018 р.).

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/%202019.pdf>

аудиторія írásmóddal). Az új szabályzat – az ukrán helyesírási hagyományra hivatkozva – a m [t] mássalhangzót használja az idegen (görög) eredetű szavakban az ф [f] helyett: Афіни – Атени ‘Athén’, міф – мит ‘ mítosz’, s nyilván nem véletlen, hogy ezeknek a szavaknak az orosz írásmódja az ф betűt használja (vö. orosz Афины, миф). Birtokos esetben visszakerült a régi -и magánhangzó a lágy mássalhangzóval végződő főnevekben: például радості ‘boldogság’, гордості ‘büszkeség’ stb. Eddig az oroszhoz közelálló -и[i] szerepelt ezeknek a szavaknak a végén: радости, гордости, s ez túlságosan hasonlít az orosz радости, гордости szóalakokhoz.

Az új helyesírási szabályzat bevezetése nemcsak a helyesírás korszerűsítését és az ukrán és az orosz nyelv távolítását szolgálja. A szabályzat egyik eszköze az ukrán mint államnyelv státuszának megerősítésére irányuló kormányzati szándéknak is. Az Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa által 2019. április 25-én elfogadott Ukrajna törvénye az ukrán mint államnyelv funkcionálásának biztosításáról című, idén július 16-ától hatályba lépő jogszabály 1. cikkének 6. pontja alapján a helyesírási normák tudatos és szándékos megsértése akár jogi felelősségre vonást is eredményezhet Ukrajnában.⁵⁴

Külön érdekes, hogy az ukrán állam aktív szerepet próbál betölteni annak eldöntésében is, hogyan kell latin betűkkel átírni a cirill betűs ukrán tulajdonneveket. Először az Ukrán Helyesírás Nemzeti Bizottsága szabályozta a kérdést 1996. április 9-én kelt 9. számú határozatában,⁵⁵ majd hosszú viták után egy 2010. január 27-én kiadott kormányhatározatba⁵⁶ foglalták az átírás szabályait. Többek között ekkor változott meg az ukrán főváros nevének az addigi, orosz minta szerinti Kiev formában való írásmódja az ukrán kiejtésnek megfelelő Kyiv-re. A tudományos publikációkban ez utóbbi, hivatalos forma lett elfogadott, de a szélesebb közönségnek szóló szövegekben, például a nemzetközi sajtóban egyaránt használták és használják mind a mai napig mindkét alakot. A 2014-es forradalmi események után Ukrajna a diplomáciai képviselőin keresztül tett kísérletet arra, hogy elérje: a külföldi sajtóban a „helyes” módon, azaz Kyiv formában írják az ukrán főváros nevét az oroszos Kiev/Kijev helyett. Nem sikerült teljes sikert elérniük. A magyar sajtóban például az ukrán tulajdonneveket elvileg kiejtés szerint írják át (és ejtik), azonban nagy a változatosság. A kiejtés szerinti használat állandósága, s egyes régi történelmi nevek bevett, változatlan módon való használata mellett nem jelenik meg következetesen az ukránjai településnevek hivatalos ukrán neve, hanem sokszor az orosz-szovjet örökség él tovább, például: Нар-

⁵⁴ Закон України „Про забезпечення функціонування української мови як державної”. <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2704-19>

⁵⁵ Рішення Української комісії з питань правничої термінології № 9. (Протокол № 2 від 19 квітня 1996 р.) <http://www.brama.com/art/transliterationu.html>

⁵⁶ Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 2010 р. № 55 Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2010-%D0%BF>

kov/Harkiv. Ez a főváros nevének esetében is igaz: többnyire a Kijev formával találkozunk, de a hivatalos Kyiv-nek megfelelő Kijiv is előfordul, például ha sportklubokról van szó, például Dinamo Kijiv.

Az ukrainai tulajdonnevek más nyelvre történő átírása kapcsán különösen érdekes, hogy a 2019-es államnyelvi törvényben⁵⁷ a kijevi parlament előírta, hogy az ukrán állam legfőbb törvényhozó szervének, azaz a kijevi parlamentnek a megnevezését (ukránul: Верховна Рада, azaz Legfelsőbb Tanács) más nyelvekre nem fordítják le, hanem az eredeti ukrán nyelvű nevet kell transliterálni; ez például azt jelenti, hogy a jogszabály 39. cikk 1. bekezdése értelmében magyarul az ukrán parlamentet Verkhovna Rada-ként volna szabad csak emlegetni.

Az új ukrán helyesírási normarendszer tehát egyelőre nem oldotta fel az ukrán helyesírás körüli ellentéteket. A sajtó például arról számolt be, hogy egy állampolgár Kijev főváros kerületi adminisztratív bíróságához fordult saját 7. osztályos lánya nevében, és kérte a bíróságot, hogy helyezze hatályon kívül a kormánynak az ukrán nyelv új helyesírási szabályzatának bevezetéséről kiadott rendeletét.⁵⁸

Összegzés

A modern európai nemzetállam egyik fontos szimbóluma az irodalmi nyelv, s annak kodifikációjához szervesen hozzátartozik az egységes, mindenki számára kötelező helyesírási szabályzat kodifikálása. A nyelvi önállóság alapot szolgáltat a politikai szuverenitás igényléséhez. A 19. században az oroszhoz képest önálló ukrán, ma pedig az ukrántól különálló ruszin nyelv vagy nyelvjárás státusza kapcsán folyó vita, épp ezért, korántsem nyelvészeti kérdés csupán. A nyelv versus nyelvjárás vitában politikai érdekek alapján vagy a nyelvek és változataik közötti egyezéseket és hasonlóságokat tartják meghatározónak, vagy épp ellenkezőleg: az eltérések válnak hangsúlyossá. Ilyen helyzetekben „Rendszerint a politikusok azok, akik manapság diktálják a szabályokat és döntéseket, nem a filológusok” – írja Kamusella.⁵⁹ Tanulmányunkban azt mutattuk be, hogy különféle politikai erők hogyan használták a ruszin–ukrán paradigmában a nyelvi kodifikációt és a helyesírási szabályzatokat a nyelvek közötti hasonlóságok vagy épp eltérések felerősítésére, hangsúlyozására, az épp aktuális politikai céloknak megfelelően.

⁵⁷ Закон України „Про забезпечення функціонування української мови як державної”. <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2704-19>

⁵⁸ Beperelték a kormányt az új ukrán helyesírási szabályzat miatt. <http://hodinkaintezet.uz.ua/bepereltek-a-kormanyt-az-uj-ukran-helyesirasi-szabalyzat-miatt/>

⁵⁹ Kamusella, Tomasz: *The Triple Division of the Slavic Languages: A linguistic finding, a product of politics, or an accident*. Vienna: IWM Working Paper No. 1, 2005, 116.

meanwhile administratively it was part of the “internal” Hungarian Kingdom, within the County of Zala. After the Hungarian Revolution and War of Independence in 1848–1849, Međimurje became part of Croatia, however in 1861 Hungary got back this region.

In the next century the debate over the ecclesiastical administration continued with varying intensity until the First World War. The Croatian priests of Međimurje represented the biggest resistance against the Hungarian assimilation attempts during the Dualist period. In consequence of the lack of Croatian intelligentsia the priests had a huge role in the life of the local communities, and they had taken firm steps against the process of Magyarization. This region has never become ecclesiastically part of Hungary, as a result of the Hungarian assimilation attempts Catholicism and the Croatian national identity became inseparable in Međimurje.

DR. BODNÁR, Mónika

Sacred memories in Tornabarakony, a depopulated Ruthenian village

Tornabarakony is one of the disappearing villages of the historic Torna County. Following its previous depopulation it was populated by Ruthenian settlers of the Greek Catholic religion in the 17-18th century. Following the brief history of the settlement, the village church and sacred relics (crosses, plaque, monument, statue, chapel (meadow altar)) will be introduced. The village certainly had a wooden church in the 18th century. The present-day Greek Catholic stone church was built in 1869 and consecrated on January 13, 1870. But iconostasis was made in 1979, just over a hundred years later.

The average age of sacred memorials is about 100 years, the oldest dating back to the 18th century, the youngest being set by the community in 2013. Most have been renovated and rebuilt several times over the last decades, centuries. Their individual history is an integral part of the history of the settlement.

DR. CSERNICSKÓ, István – DR. FEDINEC, Csilla

A slice of the Ukrainian-Ruthenian paradigm: some questions about spelling

In the second half of the 19th century, national revival of the Ruthenian (Latin version: Ruthenian) population is taking place on both sides of the Carpathians, ie in the northeastern part of Hungary and in Galicia. In the first

case, we are talking about a late national awakening compared to the other minorities in Hungary, which does not go beyond the scope of Hungarian historical space and culture, preserving an archaic language state. In the second case, the creation of an independent statehood becomes a central idea. The creators of this political claim identify themselves as Ukrainians, raising the codification of standard language as one of the most important building blocks of nation and state building, in line with similar European examples. The Ukrainian idea is gradually becoming a state-building cohesion force, and the Ruthenian periphery becomes the base of assimilation of the neighboring peoples. Linguistic and linguistic policy analysis of the periphery-center paradigm is the subject of the authors' study. The language frontier is still not the same as the state frontier, so they are still raising the issue.

CSORBA, Béla

Kossuth in Šumadija

The personality of Lajos Kossuth has left a deep impression on the imagination of Serbian people, and stories about the escape of the governor of Hungary have even recently stirred up interest among the wider public. Despite the fact that Lajos Kossuth had never been to Serbia – both he and his entourage crossed the border at Orsova under the protection of the Turkish army – the alleged hiding of the leader of the Hungarian Revolution still holds true even today.

The ethnographer and literary historian from Temerin, Vojvodina, analyses contemporary and more recent beliefs related to the subject based on Serbian and Hungarian sources.

Dr. HORVÁTH, Csaba Barnabás

Magyar Origins: The Scythians as Finno-Ugric?

This essay is a short Hungarian summary of the findings of my paper “Reconsidering the geographic origins based on synthesis of archaeological and linguistic evidence and the newest results in genetics – a Finno-Scythian hypothesis” that was published in the 2019 July issue of the Asia Pacific Journal of Advanced Business and Social Studies. The paper can be especially interesting for the Hungarian audience, because it identifies much of the Scythian cultures as Ugric in language, and Hungarian as their descendent, it also sheds a new light on the origins of ancient Magyars. Such issues have been subject to great interest and fierce debates for centuries. The paper uses